

III. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Albert Bandura: Μάθηση με παρατήρηση και μίμηση προτύπου

Ο όρος «**κοινωνική μάθηση**» καθιερώνεται με τη συμβολή του Bandura (1925-) ως «**κοινωνιογνωστική μάθηση**». Σύμφωνα με την κοινωνική μάθηση το άτομο μαθαίνει μια νέα συμπεριφορά παρατηρώντας τη συμπεριφορά άλλων ανθρώπων-προτύπων και τη μιμείται συνειδητά ή ασυνειδητά. Η γνωστική κωδικοποίηση των πληροφοριών που αποκτά το άτομο με παρατήρηση και μίμηση προτύπου, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αυτοκαθοδήγηση, αυτοενίσχυση και αυτοέλεγχο της συμπεριφοράς του.

Ο Bandura ισχυρίζεται, ότι η μάθηση επέρχεται με την παρατήρηση της συμπεριφοράς των άλλων και των συνεπειών που προκύπτουν από αυτές. Μέσω της παρατήρησης το άτομο διευκολύνεται και προτρέπει να επενδύσει σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, εάν οι παρατηρούμενες συνέπειες είναι θετικές. Έτσι, λοιπόν η δυνατότητα να μαθαίνει κανείς μέσω της παρατήρησης καθιστά τα άτομα ικανά να αποκτούν συμπεριφορές, χωρίς να πρέπει, να τις επεξεργάζονται σταδιακά μέσα από μια διαδικασία δοκιμών και λαθών, όπως συμβαίνει στο συμπεριφορισμό.

Η μάθηση με **παρατήρηση** και **μίμηση προτύπου** αποτελεί ένα γρήγορο και αποτελεσματικό είδος μάθησης για την απόκτηση νέων μορφών συμπεριφοράς και οικειοποίησης σύνθετων κοινωνικών και γλωσσικών τρόπων. Με άλλα λόγια, η δυνατότητα να παρατηρεί κανείς ένα άτομο όμοιο με τον εαυτό του και να διενεργεί μια δραστηριότητα, συνιστά μια σημαντική πηγή πληροφόρησης.

Τίθεται, ωστόσο, το ερώτημα: Τι διακρίνει μια συμπεριφορά, που βασίζεται στην καθαρή μίμηση από μια συμπεριφορά κοινωνιογνωστική, που βασίζεται στην παρατήρηση;

Κατά τη διαδικασία της μάθησης – για την απόκτηση νέων μορφών συμπεριφοράς – λαμβάνουν χώρα οι **διαδικασίες της προσοχής**. Το άτομο εστιάζει επιλεκτικά την προσοχή του στα χαρακτηριστικά του προτύπου και της συμπεριφοράς του. Μετά τις διαδικασίες προσοχής έπονται οι **μνημονικές διαδικασίες** σύμφωνα με τις οποίες επιτελείται η **επεξεργασία** και η **κωδικοποίηση** των παρατηρούμενων πληροφοριών. Ο Bandura διακρίνει δυο είδη συμβολισμού και αναπαράστασης των πληροφοριών του προτύπου: την *εικονιστική αναπαράσταση και τη γλωσσική*.

Ο Bandura ανέπτυξε τη θεωρία της αυτεπάρκειας (self-efficacy), σύμφωνα με την οποία η αντίληψη που έχει ένα άτομο για τις ικανότητές του να εκτελέσει μια δραστηριότητα, επηρεάζει και καθορίζει τον τρόπο σκέψης του, το επίπεδο της έφεσης και τη συμπεριφορά του. Ισχυρίζεται ότι, τα άτομα επιδιώκουν την αποφυγή καταστάσεων και δραστηριοτήτων τις οποίες αντιλαμβάνονται ως απειλητικές, αλλά, αντιθέτως, κινητοποιούνται σε δραστηριότητες που αισθάνονται, ότι είναι ικανοί να τις επιτελέσουν.

Οι διαδικασίες ενίσχυσης και παρώθησης διευκολύνουν τη μάθηση με παρατήρηση και μίμηση προτύπου κατά έναν έμμεσο τρόπο. Στο έργο του γίνεται αναφορά για τα τρία είδη της παρώθησης: την *εξωτερική παρώθηση ή ενίσχυση*, την *έμμεση - εσωτερική ενίσχυση* και την *αυτοενίσχυση*. Η μάθηση με παρατήρηση και μίμηση προτύπου μπορεί να αξιοποιηθεί παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά, στοχεύοντας στην απόκτηση γνωστικών, κινητικών και συναισθηματικών μορφών συμπεριφοράς μέσα από την ανάπτυξη της αυτορρύθμισης της συμπεριφοράς και τη δημιουργία κατάλληλων περιβαλλόντων μάθησης.

Παράδειγμα 1

Ο εκπαιδευτικός μαθαίνει τους μαθητές του πώς να λύνουν ένα πρόβλημα. Τους δίνει ένα πρότυπο και τους εξηγεί μια «διαδικασία επίλυσης προβλήματος». Συγκεκριμένα:

Παρουσιάζει στους μαθητές του μια στρατηγική για να λύνουν δύσκολα προβλήματα που βασίζεται στην κατανόηση του προβλήματος και στον καθορισμό της δυσκολίας. Ωστόσο, όταν ένας μαθητής δυσκολεύεται, για παράδειγμα στην πράξη του πολλαπλασιασμού δηλαδή δεν κατανοεί τη γλωσσική και εννοιολογική διατύπωση του προβλήματος¹, τότε ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να αναπαραστήσει το πρόβλημα εντοπίζοντας τη δομή του, τα στοιχεία του, τα δεδομένα του. Αναπαριστά δηλαδή, τη διαδικασία επίλυσης του προβλήματος προσπαθώντας να μπει στη θέση του προσώπου που αναφέρεται στο πρόβλημα και εκτελεί πραγματικά ή νοερά τις πράξεις. Μέσα από την αναπαράσταση του προβλήματος βοηθά τα παιδιά να διερευνήσουν και να οδηγηθούν στη λύση του.

Δραστηριότητα 13

Ζητήστε από τους εκπαιδευτικούς να καταγράψουν επιγραμματικά από πέντε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, εφαρμογές της μάθησης με παρατήρηση και μίμηση προτύπου (π.χ. Φυσική Αγωγή: Επίδειξη των φάσεων μιας γυμναστικής άσκησης).

¹ Π.χ. ότι η μητέρα αγόρασε τρία κόκκινα μήλα και επιπλέον πήρε τρία φορές περισσότερα πράσινα μήλα από τα κόκκινα. Πόσα μήλα αγόρασε συνολικά;